

№14. – 2018. Режим доступу: - <http://rev.kpu.zp.ua/vypusk-4>

4. Волкова О.Н. Управленческий учет: учебник / О.Н. Волкова. – М.: ТК Велби, Проспект, 2007. – 472с.
5. Аналіз господарської діяльності: теорія і практикум : навч. посіб / Укл: Н.Ю. Єршова, О.В. Портна. – Видавництво «Магнолія 2006», 2015. – 312 с.

*К.е.н, доцент Зінченко О.В.
доцент кафедри обліку і аудиту,
Коров'яковська Л.М.
магістрант спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
Київський національний університет технологій дизайну
м. Київ
E-mail: Helena_S2003@ukr.net*

АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Нематеріальні активи є невід'ємною складовою інноваційного розвитку та конкурентоздатності підприємства на ринку, саме вони формують розрив між балансовою та ринковою вартістю підприємства. Наявність нематеріальних активів на підприємстві є необхідною вимогою, яка диктується сучасними ринковими реаліями, адже їх використання може забезпечити стабільний розвиток, збільшення ринкової вартості підприємства, а також високу конкурентоспроможність.

Як об'єкт наукового пізнання, нематеріальні активи (далі - НМА) є складним та багатограним структурним елементом, який відповідно до вимог розвитку сучасної ринкової економіки здебільшого ідентифікується з об'єктом інтелектуальної власності та здійсненням інноваційних процесів в ході господарської діяльності підприємств.

Цінність НМА визначається майбутньою економічною вигодою, яку він може принести в процесі його використання. А для того, щоб отримати максимальний ефект, українські підприємства мають належним чином управляти НМА, а саме, систематично проводити оперативний контроль, аналізувати обсяг та ефективність їх використання.

Згідно П(С)БО 8 нематеріальний актив - це «немонетарний актив, який не має матеріальної форми та може бути ідентифікований»[1]. Немонетарні активи - усі активи, крім грошових коштів, їх еквівалентів та дебіторської заборгованості у фіксованій (або визначеній) сумі грошей [1].

Дослідженням питань, пов'язаних з методикою аналізу нематеріальних активів займалися такі вчені, зокрема: Р. Грачова, О. Кононенко, В.О. Подольська, Н.М. Балакирева, Г.О. Крамаренко, Л.І. Шваб, Д. Доунс.

Науковцями розроблена низка показників, що дозволяє оцінити і проаналізувати обсяг, стан, а також допомагає визначити ефективність використання та рівень впливу, використаних НМА, на результати діяльності підприємства.

Особливостями НМА є:

- відсутність матеріальної форми та здатність приносити дохід їх власнику з огляду на довгострокові права і переваги, надані йому на період, доки цей дохід можливий;
- відсутність наміру продажу НМА за стабільної діяльності підприємства;
- термін використання більше одного року (або одного операційного циклу, якщо він перевищує один рік);
- не підлягають фізичному зносу;
- підвищений ступінь ризику за спробу одержати дохід від застосування подібних активів, а відтак, відсутність у користувача прагнення перепродати нематеріальні активи за нормальних умов діяльності підприємства;
- об'єкт може бути ідентифікований (крім гудвілу);
- може мати повторний продаж на ринку;
- вартість нематеріальних активів може бути достовірно визначена.

Забезпеченість підприємства НМА та їх ефективне використання впливає на господарську діяльність та фінансовий стан підприємства. При аналізі НМА за даними фінансової звітності слід оцінити зміни в їх структурі і обсязі, вивчити стан та ефективність їх використання.

Престижність і значущість НМА може бути оцінена тільки експертним шляхом, і чим більша їх вартість в загальній вартості активів, тим більша інвестиційна привабливість підприємства.

Аналіз наявності, руху та використання нематеріальних активів передбачає такі етапи: визначення обсягу, динаміки, складу та динаміки структури НМА; вивчення стану та стану відновлення НМА; аналіз ефективності використання НМА.

Використовуючи різні способи та прийоми дослідження зміни обсягів НМА, аналіз визначає основні риси та забезпечує їх цільове використання. Оскільки конкурентні переваги дозволяють підприємству отримувати максимальний ефект від діяльності, то здійснення аналізу використання НМА сприятиме усуненню недоліків, що стримують розвиток діяльності.

Завдання аналізу НМА:

- аналіз об'єму і динаміки нематеріальних активів;
- аналіз структури НМА за видами, термінами корисного використання, джерелами надходжень, ступеню правової захищеності;
- аналіз рентабельності і оборотності НМА;
- аналіз ліквідності НМА і ступені ризику вкладень у них.

Аналіз структури і динаміки НМА за видами здійснюється на основі даних фінансової звітності, при цьому розраховуються наступні показники: питома вага окремих видів НМА в їх загальній вартості на початок і кінець року; абсолютні зміни за статтями; темпи зростання статей; зміни питомої ваги.

Розрахунок ефективності використання НМА базується на таких принципах: ефект від придбання нематеріальних активів можуть бути визначені тільки за наслідками реалізації продукції; ефективність використання

нематеріальних активів залежить також від розмірів платежів за них, від термінів фінансування і розміру капітальних вкладень поточних витрат, пов'язаних з виготовленням продукції, що ліцензіює.

Основне правило управління динамікою НМА: темп зростання прибутку ($Tr\Pi$) і виручки від реалізації ($TrBP$) повинні випереджати темпи зростання нематеріальних активів ($TrHMA$): $Tr\Pi > TrBP > TrHMA$.

Таблиця 1

Напрями, що виділяються при аналізі структури НМА

Напрями	Види НМА
за джерелами надходження	внесені засновниками; придбані за плату або інше майно; отримані безоплатно від юридичних і фізичних осіб; субсидії державних органів;
за ступенем правової захищеності	захищені: правами на винаходи; зареєстрованими ліцензіями; свідоцтвами на корисну модель; патентами на промислові зразки; свідоцтвами на товарний знак; свідоцтвами про офіційну реєстрацію; авторськими правами. не захищені охоронними документами.
за ступенем участі в господарській діяльності	функціонуючі; не функціонуючі.
за ступенем визначення строку корисної дії	зі встановленим строком; без встановленого строку
за ступенем впливу на фінансові результати	що впливають безпосередньо; що впливають опосередковано
за ступенем актуальності	актуальні на даний час; морально застарівші
за ступенем ліквідності	неліквідні; обмежено ліквідні; ліквідні

Прибутковість (рентабельність) НМА:

$$R = \frac{PP}{HMA} \quad (1)$$

де PP – прибуток від реалізації;

НМА – середньорічна вартість нематеріальних активів.

За допомогою моделювання виходить нова факторна система:

$$R = \frac{ПР}{ВР} \times \frac{ВР}{НМА} = R_{пр} \times K_{об\ НМА}, \quad (2)$$

де $R_{пр}$ – рентабельність продажу;

$K_{об\ НМА}$ – коефіцієнт оборотності нематеріальних активів.

За допомогою даної моделі проводять факторний аналіз рентабельності НМА.

Для оцінки ефективності використання НМА розраховують прибуток, отриманий від їх використання, що безпосередньо впливає на результати діяльності підприємства з урахуванням коефіцієнта впливу *i*-го виду нематеріального активу на результати діяльності підприємства:

$$П_{нма} = П \times \frac{\sum_{i=1}^n K_i}{B} \quad (3)$$
$$\frac{П_{нма}}{П} \geq \frac{B_{нма}}{B}$$

де $П_{нма}$ – прибуток, отриманий від використання НМА, що безпосередньо впливають на результати діяльності підприємства, тис. грн;

$П$ – прибуток, що отримує підприємство від реалізації продукції, тис. грн;

K_i – коефіцієнт впливу *i*-го виду нематеріального активу на результати діяльності підприємства;

B – вартість необоротних активів підприємства, тис. грн;

$B_{нма}$ – вартість нематеріальних активів у вартості необоротних активів, тис. грн.

Рентабельність нематеріальних активів має зростати, в протилежному випадку діяльність підприємства не принесе власникам очікуваних результатів.

Економічний аналіз НМА спрямовано на виявлення резервів підвищення ефективності їх використання, з чим пов'язаний механізм здійснення оцінки ефективності використання нематеріальних активів у процесі господарської діяльності підприємства.

Аналізуючи рівень використання НМА, можна дати вартісну характеристику потенціалу підприємства і оцінити його здатність вести

конкурентну боротьбу на ринку продукції; активізувати процес залучення інвестицій, збільшити загальну вартість активів підприємства, тим самим сприяти зростанню іміджу підприємства і ступеня довіри до продукції, що в свою чергу сприятиме отриманню додаткового прибутку.

Належне проведення аналізу використання нематеріальних активів дозволить отримати позитивні показники їх використання та здійснити оптимізацію витрат для розширення обсягів виробництва продукції.

Дані фінансової та статистичної звітності НМА використовують для аналізу стану, руху та використання нематеріальних активів з метою прийняття рішень щодо доцільності їх використання, впровадження, поповнення, забезпечують методичну базу для проведення аналізу.

Але в процесі аналізу нормативних положень щодо НМА не розкривається жодного аспекту організаційного та управлінського механізму формування, планування, використання, фінансування та визначення результатів від їх використання.

Вирішення цієї проблеми можливе лише при:

- визначенні функціонально-структурного представлення системи управління НМА на підприємствах;
- розкритті процесу організації інформаційного забезпечення управління НМА;
- розробки внутрішньої моделі управління НМА в процесі створення інтелектуального (інноваційного) продукту;
- визначенні системи оцінки та системи оцінки ефективності управління НМА на підприємстві;
- визначенні оцінки економічного потенціалу НМА на різних стадіях впровадження (створення або використання).

Доцільно враховувати те, що процес економічної інтеграції до світової спільноти, загалом, і у сфері бухгалтерської фінансової звітності підприємства, зокрема, а також оцінки вартості НМА, зобов'язує підходити до цього явища з позиції використання міжнародних стандартів.

Отже, аналіз наявності та використання НМА є важливою складовою

аналізу господарської діяльності підприємства, що сприяє підвищенню ефективності системи управління конкурентоспроможності продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках і є перспективним напрямом подальших досліджень.

Список використаної літератури

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи» [Електронний ресурс] / Затв. наказом Міністерства фінансів України від 18.10.1999 №242. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99>.
2. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / за заг. ред. Школьник І.О. (І.О. Школьник, І.М. Боярко, О.В. Дейнека та ін.). – К.: Центр учбової літератури, 2016. – 368 с.

Капустянова А.А.

студентка,

к.е.н., доцент Єршова Н.Ю.

Національний технічний університет

«Харківський політехнічний інститут»

м. Харків

E-mail: iershova.ny@gmail.com

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВЛАСНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ

Функціонування та розвиток підприємства в ринкових умовах залежить від вирішення питань пов'язаних з накопиченням, інвестуванням, раціональним формуванням і використанням власного капіталу. На основі дослідження наукових трактувань поняття «власний капітал» [1] можна зробити висновок, що він є основним показником бухгалтерського обліку і звітності і відображає